

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Васил Христов Маринов
СУ „Св. Климент Охридски“

член на научното жури, определено със Заповед № РД 38-424/1.10.2012
на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Относно: конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 4.4 Науки за земята (икономическа и социална география – регионално развитие и локализационен анализ), обявен от Софийски университет „Св. Климент Охридски“ в ДВ бр. 59/03.08.2012 г.

Единствен кандидат: гл. ас. д-р Косьо Христов Стойчев – преподавател в катедра „География на туризма“ към Софийски университет „Св. Климент Охридски“, катедра „Регионална и политическа география“.

Биографични данни за кандидата

Кандидатът отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и Правилника за развитие на академичния състав на СУ «Св. Климент Охридски». К. Стойчев има бакалавърска степен по география от СУ (2001 г.) и магистърска степен по география – регионално развитие и управление (2003 г.). През 2007 г. придобива ОНС «доктор» по икономическа и социална география. Работи на основен трудов договор в Софийски университет като преподавател от 2007 г. (главен асистент от 2010 г.). Наред с това е работил като хоноруван асистент в УНСС (2008), хоноруван преподавател в Националната природо-математическа гимназия (2006-2008 г.) и консултант (2007). Бил е гост преподавател по програма «Еразъм» в Географския институт на Университета в Кьолн (2006 г.). Ползва английски и руски език и притежава умения за работа със специализиран софтуер. В допълнение трябва да се подчертае участието му в около 20 научни и приложни проекти, голяма част от които са свързани с регионално планиране и използване на фондовете на ЕС, което е и свидетелство за практическо признание на неговата квалификация и опит и същевременно съществен фактор за развитието му като изследовател и преподавател.

Научна продукция и оценка на научните приноси

За участие в конкурса кандидатът е представил 16 публикации с общ обем около 440 нестандартни стр., както следва: 1 самостоятелна монография (289 стр.), част от монография (27 стр.), 6 студии и статии (47 стр.) и 8 научни доклада (74 стр.). Според моята преценка само 1 публикация може да се класифицира като студия (статия), докато останалите – посочени от кандидата в тази група - са доклади от научни прояви (както личи и от техния обем – между 5 и 9 стр.).

Преобладаващата част от представените публикации са самостоятелни – 13. Делът на самостоятелните публикации е още по-висок ако се отчете техният обем – над 95%). Последното е индикация за способността на кандидата да извършва самостоятелни изследвания, но същевременно ограничава възможността за по-мощни изследвания с по-значими и признати резултати, което се постига по-лесно при работа в екип. По-голямата част от научната продукция е на български език (9 публикации, 392 стр.). Значителен е броят на публикациите на английски език, но те са предимно малки по обем (7 публикации, 45 стр.). Независимо от това, публикуването на английски е предпоставка за по-широко разпространение и ползване на резултатите. По-големите публикации са рецензирани и публикувани в издателството на Софийски университет, значителна част от останалите са публикувани също в университетски издателства. 6 от публикациите са публикувани в чужбина. Резултати от научно-изследователската дейност са представяни

чрез участие в 16 научни конференции и семинари, от които 12 международни, в т.ч. 6 в чужбина.

Всички публикации на автора са в областта на социално-икономическата география и регионалното развитие, но може да се очертаят няколко основни групи

1. Теоретични въпроси на регионалното развитие (II.1, IV.5). Макар и представена с малък брой публикации, тази група има най-голяма тежест. Безспорно най-голямо значение има самостоятелната монография «Локализационни подходи за регионално развитие» (II.1), в която авторът представя критичен анализ на основни виждания за развитието на икономическата география и локализационните подходи и модели. При структуриране на изложението се дава приоритет на последователното усложняване на моделите (респ. приближаването им до действителността). Очертават се основни особености на съществуващите модели, подчертани са техните ограничения (от гледна точка на конструиране и възможности за прилагане), очертани са тенденциите в развитие на локализационните подходи и модели, както и насоки за бъдещи изследвания. В много случаи теоретичните постановки са илюстрирани със собствени примери, главно от България. Без да са изрично систематизирани, в различните глави са представени основните локализационни фактори (които са и фактори за регионалната конкурентноспособност), с изключение на институциите и достъпа до публични услуги. Подчертани са ролята и значението на наследените пространствени структури, на политическия и икономическия контекст, както и на индивидуалните решения. Позитивно трябва да се оцени и конструктивният подход към връзките и различията между икономиката и икономическата география. Наред с това трябва да се отчетат и някои слабости: фокусиране главно върху англоезична литература, ограничени емпирични доказателства (наличните често са силно опростени, основани на твърде много допускания и др.), нерядко затруднено отделяне на собствените идеи и заключения от представянето и коментара на чужди идеи (положително изключение е гл. 4), липсата на цялостно заключение (само до известна степен такъв характер има разделът „Бъдещи тенденции в развитие на НИГ моделите”), силно утежнен на места стил и употребата (често излишна) на множество чуждици (диспаритети и др.). Парадоксално, някои от посочените слабости отсъстват в по-ранна публикация (IV.5), която сравнява експлицитно икономическите теории и географските концепции за развитието и организацията на пространството и се отличава с висока степен на систематизираност, стегнато и ясно изложение и по-широк обхват на «културно-езикови» кръгове.

2. Регионален анализ (II.1). Въпреки че е представена само от една публикация, тази група също е с повишено значение. В II.1 се излагат множество теоретични идеи, които се прилагат към ситуацията на Балканските страни (наред с разгледаните в група I по-широко е представена вълновата теория на Кондратиев). Трябва да се подчертае широкият глобален поглед, търсенето на исторически, геополитически, културни и други обяснения, в т.ч. ролята на «далечни» икономики като Китай, за да се достигне до проблема за инфраструктурата и публичните места и ролята на концепцията за централните места за неговото адресиране. Приносен момент е по-специално сравнителната характеристика на развитието, с друг тип страни, в т.ч. и развитието на бившия СИВ, представена систематизирано в табличен вид. Една от важните констатации е за сходството на субнационалните диспропорции в развитието и стоящите в основата им фактори и процеси (депресия на цели райони, съчетана с депопулация и силен демографски натиск върху развитите райони и особено върху столичните градове, които са доминиращи), както и на последиците за двата типа райони. Друга важна констатация е за изолираността на националните регионални политики, въпреки че в повечето страни те трябва да решават много сходен проблем – регионални програми за развитие от типа „център-периферия”, които рискуват да попаднат в задънена улица, ако не отчитат желанието от другата страна на границата. Без да се оспорват основните констатации по отношение на социално-икономическото развитие на балканския район и неговата

позиция в глобалната икономика, те трябва да се приемат до голяма степен на доверие, доколкото не са достатъчно обосновани и доказани, в т.ч. с конкретни количествени данни. Като ограничение трябва да се посочи разглеждането на района като цяло и акцентът върху сходствата между страните, при което в повечето случаи не се открояват различията между тях.

3. Регионална политика и планиране (III.4, III.6, IV.1, IV.4, IV.6, IV.8). В тази група се разработват както теоретични, така и приложни въпроси, в т.ч. и генериране на нова информация за процесите на планиране и правене на политика и техните резултати. Направен е критичен анализ на концепцията за «балансирано и устойчиво регионално развитие» и нейното прилагане в България (IV.6, IV.8), като се подчертава сходството, но и различията между двете концепции и се идентифицират инструменти за осигуряване на балансирано развитие (слабост е ограничаването само до информационни и аналитични инструменти). Подчертава се «уникалния» характер на регионалното планиране. Очертават се някои тенденции в задълбочаването на регионалните диспропорции, както и дефицити на регионалното планиране. Твърде неточно е твърдението, че регионалното развитие става приоритет за политиката на ЕС след 1997 г. (IV.8, с. 207). В III.4 се разглежда нерядко подценяваната и досега нереализирана връзка между регионалното развитие и «регулаторния режим» на пространственото планиране, като се подчертават важни, но подценявани особености на устройственото планиране, в т.ч. наличието и конфликта на множество интереси и заинтересовани и необходимостта от баланс между публичния и частните интереси, както и нереализираната към момента връзка и координация между планирането на регионалното развитие и устройственото планиране.

III.1 разглежда районите на ниво НУТС 2 в България в контекста на промяната на техния териториален обхват (2005-2006 г.), като подчертава слабостите при тяхното определяне и представя (в т.ч. чрез картосхеми) и коментира предимствата и недостатъците на предложените от МРРБ варианти, но без да дава съществен принос нито към структурирането на политическия проблем, нито към неговото цялостно решаване. Макар и непряко авторът улавя някои ограничения на Регламент 1959 на ЕК, но същевременно не успява да отчете основната причина, наложила промяната в териториалния обхват на районите на ниво НУТС 2 в България – не толкова демографските промени, колкото самата поява на този Регламент. Пропусната е възможността да се коментира и една от възможните опции – отделянето на София (Столична област) в самостоятелен район.

В IV.1 започвайки със силно въведение, което кратко, но точно очертава важни проблеми на регионалното развитие и политика в България и основни (често неосъзнавани) слабости на програмните документи за използване на средствата от ЕС авторът представя накратко и коментира основни параметри на Програмата за развитие на селските райони в България 2007-2013, използвайки и собствено дърво на целите за връзките между стратегически цели, приоритети, специфични цели и мерки. Конкретният анализ и оценка обаче са недостатъчно задълбочени и критични, а заключителният извод противоречи на силно критичната оценка на програмните документи като цяло в увода. IV.4 поставя обосновано актуалния и изострящ се проблем за достъпа до здравни услуги като прави изричен коментар на законодателството и стратегическите документи в областта на регионалното развитие и здравеопазването, очертава съществуващите регионални диспропорции и техните причини и коментира изрично негативните ефекти на националното законодателство, разпределението на отговорностите и финансирането върху регионалните диспропорции в предоставянето и достъпа до здравни услуги. Въз основа на анализ на 8 плана за различни по размер и развитие общини е направена критична оценка на общинските планове, по-специално от гледна точка на техния анализ и индикатори, като правилно се идентифицира основният им дефект: свръхакцент върху констатации за обезпечеността с материална база и персонал и подценяването на въпроса за ефективността и ефикасността на предоставянето на и достъпа до здравни услуги.

4. Приложение на специфични методи за анализ, обосновка и планиране на публични инвестиции (III.1, III.2, IV.2, IV.3). III.1 анализира въз основа на значителен брой източници възможностите за прилагане на анализа «разходи-ползи», като отделя специално внимание на неговите ограничения и подчертава необходимостта от комбинирането му с други методи. Демонстрирани са много добри познания по същността и методиката на АРП в съчетание със способността за критичен анализ. Въпреки, че се разглежда в контекста на екологични проекти, основните констатации са общо приложими. III.2 представя резултати от прилагане на анализа «разходи-ползи» за един от най-значимите публични инвестиционни проекти в България (моста Видин-Калафат), определени от иконом-географска гледна точка (въздействие върху елементите на регионалната икономическа система). Заключение е, че проектът има отрицателна вътрешна норма на възвръщаемост, т.е. въпреки че носи ползи, не е печеливш от икономическа гледна точка и не би могъл да се реализира без финансовата подкрепа от ЕС. Наред с това интерес представлява и изричният анализ на различната степен на приоритетност на проекта за България и Румъния и свързаната с това многогодишна дискуссия за конкретното местоположение на моста. IV.2 адресира изключително сериозния и актуален проблем за оценката и подбора на проекти за развитие и свързаните с тях обществени поръчки (по същество това е конфликтът между законосъобразност на публичните инвестиции и тяхната ефективност и ефикасност, респ. позитивен ефект върху развитието който в наши публикации сме формулирали като «количествено усвояване срещу качествено усвояване»). Дискутира се възможността за алтернативен подход чрез софтуерно базирано многокритериалното програмиране. Публикацията може да се посочи като пример за прилагане на утвърдения методическия подход при анализ на публични политики, както и за необходимостта и възможността географи да се ангажират с на пръв поглед неспецифични за тях проблеми (които обаче са от критично значение за постигане на очертани от тях или от други цели на регионалното развитие). Демонстрирано е добро познаване на теорията и практиката на публичните инвестиции чрез обществени поръчки. Като слабости трябва да се посочат отъждествяването на «икономически най-изгодната оферта» с «най-ниска предложена цена» (въпреки изричното твърдение на автора в обратния смисъл), както и избора на примери предимно в областта на доставките (докато за регионалното развитие по-голямо значение имат строителните работи и услугите). IV.3 прилага метода на обективизиран (количествен) SWOT анализ на примера на топливно-енергийния комплекс „Марица-Изток” от гледна точка на приноса му към икономическото развитие на област Стара Загора като прави пряко сравнение със „субективния” вариант на метода и критикува обосновано неговите ограничения в конкретния случай и по-общо по отношение на прилагането му в планирането на регионалното развитие на различни нива. Подбрани са подходящи показатели (като се има пред вид и статистическата осигуреност) за специализацията, концентрацията и динамиката (структурните промени). Чрез методиката е осигурен действително сравнителен подход (който по наше мнение е абсолютно задължителен при SWOT анализа) и са направени адекватни заключения. Ограничение на предложената методика е „затварянето” в национални граници, респ. нейното подобряване може да се търси в разширяване на базата за сравнение (районите в ЕС, в новите страни-членки или в други избрани страни).

5. Секторни анализи (III.3, III.5, IV.7). Няколко публикации трудно могат да се отнесат към горните групи и третират различни проблеми на развитието и публичните политики. Адресират се политически проблеми, които могат да се оценят като «горещи» и изострящи се, а обща тема са регионалните монополи. Така например в III.3 на примера на България се коментират цените на водата като инструмент на управление в публичната политика за водите. Корпоративната форма на опериране на водоснабдяването е критикувана сериозно от гледна точка на принципите за съблюдаване на екологичните цели, разходопокривния принцип и принципа «замърсителят плаща» и се търсят

алтернативни форми. В този контекст са коментирани редица дефицити на ценообразуването на водата и техните негативни ефекти и се предлагат обосновани насоки за алтернативни решения, като не се пропускат възможните социални и политически ефекти. В III.5 се анализира съвременното състояние на ВЕИ-енергетиката в България и възможните варианти за нейното развитие.

Без да се отрича предложената от кандидата справка, по мое мнение основните **научни приноси** на Косьо Стойчев могат да се систематизират както следва:

- Критичен анализ и развитие на идеите в областта на локализационните подходи и модели
- Критичен анализ и развитие на теоретични концепции в областта на регионалното развитие, както и анализ и оценка на конкретни политики и планови документи
- Анализ на влиянието на глобалните фактори и цикличните икономически механизми (К-вълни) върху социално-икономическото развитие на балканските страни (в т.ч. сравнение на основни характеристики на развитието на балканските страни с т.нар. „Първи свят”, новоиндустриализираните страни и страните от СИВ до 1989 г.)
- Критичен анализ, адаптиране и прилагане на специфични методи с висока «добавена стойност» за икономическата география, регионалната политика и публичните инвестиции

Справката за **цитиранията** показва липса на цитиране в утвърдените бази данни, 1 индексирана публикация и 5 цитирания, установени по традиционен способ. Тези данни са индикация за ограничено познаване, признаване и използване на научната продукция на кандидата от други изследователи. По моя преценка това се обяснява със сравнително кратката му биография на изследовател, висок дял на публикации в издания, които не се отчитат от утвърдените бази данни и по принцип са по-трудно достъпни, сравнително ниския дял на публикации на английски език (нерядко и на стилови и езикови слабости на тези публикации, които ги правят недостатъчно атрактивни и трудно разбираеми).

В заключение, представените за участие в конкурса публикации показват, че д-р Косьо Стойчев е изграден изследовател, отличаващ се с добро познаване не само на теорията на икономическата география, но и на свързани теории в икономиката, съчетани със склонност към техния критичен анализ, развитие и опит за практическо прилагане, с повишена критичност, иновативен подход и смелост за ангажиране с проблемни теми. В работата му се откриват и някои (преодолими) слабости, като ограниченост на емпиричните доказателства при анализа и развитието на теоретични постановки, недостатъчна задълбоченост в някои от публикациите, както и слабости в структурирането, стила и езика (особено английски) в някои публикации. На практика в научната му продукция има контрастни от гледна точка за качеството им публикации.

Учебно-преподавателска дейност

Според представените данни д-р Косьо Стойчев има 6 годишен преподавателски опит в университетското образование. Води занятия по 2 дисциплини за ОКС бакалавър и 6 дисциплини за ОКС магистър, които са свързани с изследователската му дейност и дават възможност за трансфер на научните резултати в обучението. В преобладаващата част от случаите през последните 4 години е натоварен с провеждането на лекционни занятия (с изключение на дисциплината «Устройство на територията и селищно планиране»). Не е представена обобщена справка за учебната натовареност, но е очевидно че през последните 5 години тя е интензивна и значително над установения за Софийския университет норматив.

Няма данни за разработването на нови лекционни курсове и учебни програми. Няма издадени учебни пособия, но част от научните публикации могат да изпълняват и такава функция (по-специално II.1). Няма данни за работа с дипломанти, но ми е известно че работи с такива.

Въпроси и препоръки

Към кандидата могат да бъдат зададени следните конкретни **въпроси**:

- Какво е разбирането на автора за дефиницията и същността на регионалното развитие и регионалната политика?
- Каква е оценката на кандидата за актуалните приложни анализи и концепции за целите на регионалната политика и използването на фондовете на ЕС през 2014-2020 г.?
- Каква е реалната практическа полза от локализационните модели и как тези модели и теоретични подходи може да «влязат» в реалното правене на политика, имайки пред вид техните ограничения, както и „ограниченията на вземащите политическите решения“?

Въз основа на анализа на научната продукция на кандидата си позволявам да отправя следните **препоръки**:

- Осмисляне на прилагането на теоретичните концепции в реалната публична политика (на регионално развитие), в т.ч. чрез по-задълбочено запознаване с нейната същност и особености, така и с прилагането на специфични методи за набиране на информация, напр. интервюта с ключови заинтересовани
- Подобряване на начина на представяне на резултатите, в т.ч. ясно формулиране на проблема, методология, резултати, основни изводи, и не на последно място – по-внимателно отношение към представяне на резултатите на чужд език. Казано по-просто – да се мисли повече за и от гледна точка на читателя и потребителя на резултатите от научните изследвания.
- Повече публикации в научни списания, в т.ч. и чужбина (които могат да осигурят висока степен на познаване от научната общност и съответно цитиране)
- Повече работа в екип и съвместни публикации
- Разширяване на предаването на собствения опит чрез по-интензивна работа с дипломанти и докторанти

Заклучение

Въз основа на изложеното заключението е, че гл. ас. д-р Косьо Христов Стойчев отговаря напълно на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Представената за конкурса научна продукция съдържа безспорни научни приноси, които са лично дело на кандидата. Косьо Стойчев се оформя като продуктивен и иновативен изследовател и като опитен преподавател в областта на социално-икономическата география. Това ми дава основание на изразя **положително отношение** към кандидатурата на Косьо Христов Стойчев за заемане на научната длъжност „доцент“ по научно направление **4.4 Науки за земята (икономическа и социална география – регионално развитие и локализационен анализ)** и предлагам на уважаемото научно жури той да бъде избран за доцент.

София, 10.12.2012

Рецензент:

(проф. д-р Васил Маринов)